

jed - pozri *citrón, had; roh jednorožca, jaspis; jednorožec (Biedermann); mantichora (www), kalich jedu; choroba*

www v súvislosti s heslom *Paracelsus*: veľké úsilie venoval zberu bylín podľa fáz Mesiaca, lebo podľa neho „má všetko svoju hodinu i deň liečenia“; známy je jeho výrok o toxicite látok: „všetky látky sú jedy, iba dávka je príčinou, že látka prestáva byť jedom“

jedáleň - 1.*kláštora: refektár, trapeza*
2.*rímskeho domu: tablinum*

jeden - pozri *symboly číselné: 1*

jedenásť - pozri *symboly číselné: 11*

jedľa - drevina z rodu borovicových, známych asi 40 druhov; poskytuje kanadský *balzam*, užívaný v optike; najmä z mäkkých drev; rovné a dlhé vlákna, v *sochárstve* používané pre *monumentálne* práce; drevo obľúbené v *gotike* a *baroku*; pozri *balzam kanadský; sochárstvo monumentálne*

Expres: jedle rastú predovšetkým v nížinách morského pobrežia, ale aj vo vysokých horách *Tibetu* až v 5 tisícovej výške; ťahajú sa až do trópov po 72 stupeň severnej šírky a na juhu dosahujú Ohňovú zem; len na severnej pologuli, najmä v horách, rastie približne 40 druhov jedľovín; v európskych lesoch sa sadi rýchlorašúca severoamerická jedľa obrovská; kanadská jedľa poskytuje známy *balzam* na tmelenie šošoviek; pozri *drevo, strom*

jedlo, potraviny, konzumácia - Biedermann v súvislosti s heslom *kôň*: germánsky zvyk obetovania koní s následnou konzumáciou ich mäsa viedol k tomu, že po prijatí *kresťanstva* sa konské mäso prestalo považovať za potravu, čo do istej miery pretrváva dodnes; pozri *mäso (Biedermann); jedlo*

-v súvislosti s heslom *Agathodaimónos*: grécko-rímsky boh šťastia, známy už v oblasti egyptskej *Alexandrie*; tu bol zobrazovaný v podobe *hada*, preto snáď mal funkciu *androgýneho* boha *plodnosti*; neskoršie však označovaný za manžela *Agathé Tyché*, bohyně dobrého *osudu*; tomuto bohovi sa vykonávali obety po jedle a bol považovaný za láskavého strážcu domácnosti; pozri *bohovia šťastia*

pozri *stolovanie, šauesen; chlieb, vajce, mäso, rastliny, syr, obilie, zemiaky; nádoby*

<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/223274-na-svatbe-elisky-premyslovny-se-jedly-magicke-pokrmu.html>

[https://www.google.sk/search?q=Otto+Marseus+van+Schrieck&esqv=2&biw=1858&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=wO85VbvMM4fSaNbEgIAN&ved=0CB4QsAQ#tbm=isch&tbs=rim%3ACdgGpolvyLTwljistik8fmFhZ71EkdQm4wyMCzFw4-UIHMI6XMS2gR-X7rI9KtakPsAXtgYEvAh1QyayvPemUskys5CoSCay2Tx-YWFnvESPqAYNgAOLHKHJUSR1CbjDIwIRBvjJa9-Fx8sqEgnMXDj5SUcwjhf27t4gFc-cByoSCZcxLaBH5fusEWHQuZ8QLXUzKhIJj0q1qQ-wBe0Rdu7eIBXPnAcqEgmBgS8CHVDJrBF0oYuwoj6c7CoSCa896ZSyTKzkEX2qO6NpHDuB&q=Otto%20Marseus%20van%20Schrieck&imgc=gYEvAh1Qyax7fM%253A%3BdKGLsKI-nOzAwM%3Bhttp%253A%252F%252Fupload.wikimedia.org%252Fwikipedia%252Fcommons%252F1%252F11%252FMesa_\(Clara_Peeters\).jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fcommons.wikimedia.org%252Fwiki%252Ffile%253AMesa_\(Clara_Peeters\).jpg%3B3051%3B2239](https://www.google.sk/search?q=Otto+Marseus+van+Schrieck&esqv=2&biw=1858&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=wO85VbvMM4fSaNbEgIAN&ved=0CB4QsAQ#tbm=isch&tbs=rim%3ACdgGpolvyLTwljistik8fmFhZ71EkdQm4wyMCzFw4-UIHMI6XMS2gR-X7rI9KtakPsAXtgYEvAh1QyayvPemUskys5CoSCay2Tx-YWFnvESPqAYNgAOLHKHJUSR1CbjDIwIRBvjJa9-Fx8sqEgnMXDj5SUcwjhf27t4gFc-cByoSCZcxLaBH5fusEWHQuZ8QLXUzKhIJj0q1qQ-wBe0Rdu7eIBXPnAcqEgmBgS8CHVDJrBF0oYuwoj6c7CoSCa896ZSyTKzkEX2qO6NpHDuB&q=Otto%20Marseus%20van%20Schrieck&imgc=gYEvAh1Qyax7fM%253A%3BdKGLsKI-nOzAwM%3Bhttp%253A%252F%252Fupload.wikimedia.org%252Fwikipedia%252Fcommons%252F1%252F11%252FMesa_(Clara_Peeters).jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fcommons.wikimedia.org%252Fwiki%252Ffile%253AMesa_(Clara_Peeters).jpg%3B3051%3B2239)

T. Yepes: Zátišie so sladkosťami (17.st.)

C. Peeters: Zátišie s kvetinami, pohárom, sušeným ovocím a praelíkmi (1611)

C. Peeters: Zátišie s krabom, krevetami a homárom (17.st.)

C. Pieters: Stól (1611)

N. H. Jeurat de Bertry: Zátišie na kuchynskom stole (18.st.)

M. Parra: Sladkosti (1.pol. 19.st.)

A. Anker: Zátišie (banket, 1896)

jedlo na pozeranie - tzv. *šauesen*

jednofarebná reprodukcia - *reprodukcia jednofarebná*

jednolistová tlač - *anopistografická tlač/tlač blokova*

jednolod'ový kostol - *kostol jednolod'ový*

jednolistová tlač - *tlač jednolistová*

jednookosť, jednooký - pozri *Kyklop*

-v súvislosti s heslom *Velinas*: jasnozrivosť je podľa litovských povestí najvýraznejšou schopnosťou litovského boha Velinasa; podobne ako oko germánskeho boha Odina (obetoval ho za možnosť napiť sa zo svätého prameňa) je aj Velinasovo oko *magické*; v Hennebergerovom popise litovského pohanstva z r. 1595 sa dočítame, že v blízkosti mesta Įsrutis (Insterburg) v Malej Litve je svätý prameň Golbat, kam sa „muži chodia stať jednookými“, čo znamená obetovať oko; bolo nesmiernou cťou byť jednookým a niektorí jednookí starci žili ešte v Hennebergerovej dobe; porovnaj *slepota (Homér)*; pozri *Hórovo oko*

jednorožec - gréc. *monoceros*; lat. *unicornis*; predstava jednorožca vznikla v *Indii*, objavuje sa však už v *Mezopotámii*, *Egypte* a *antike* a v jeho existenciu sa verilo do 17.st.; mýtické bližšie neurčené divé zviera (byvol, býk, zubor, kôň, koza) s rohom vystupujúcim z lebky; symbol nepremožiteľnej sily, nespútanosti a zvrchovanej moci (pozri *falos*); tiež *čistoty a nevinnosti* (vo výjavoch zobrazovaný v zápase s *divým mužom*), v *budhizme* pre svoj jediný roh symbolom osamelosti, odvahy a vytrvalosti; v *antike* jeho rohu pripisovaná liečivá sila a ochrana pred *jedom* (pozri *choroba*); v kresťanstve symbol jedinej nádeje, jedinej viery; v ranom kresťanstve stotožňovaný s *Kristom*; atribútom *Márie* ako symbol *čudnosti, nepoškvrnenosti* (pozri *Immaculata, hortus conclusus*); jednorožec s hlavou na lone *Márie* symbolizuje Kristove ľudské zrodenie > výjav formou *zvestovania*; motív jednorožca v Máriinej záhrade známou *mariánskou alegóriou* (pozri ďalej *hortus conclusus*); jednorožec vo výjavoch porovnávania *lásky čistej a nečistej* ťahá káru *čudnosti*; sprevádzaný *divými mužmi*, heraldickým zvieraťom (obľúbený stredoveký námet; pozri *heraldické figúry*); pozri *monštrá*; *symboly kresťanské*; *kozorožec*; *havran* (Biedermann); *Justína Paduánska*

Hall v súvislosti s heslom *päť zmyslov*: rad francúzskych *tapisérií* zo 16.st. zobrazujúcich pannu s jednorožcom bolo interpretovaných ako *alegória zmyslov* (pozri *päť zmyslov*); napr. panna zobrazovaná ako hladká jednorožca (Hmat), drží *zrkadlo*, v ktorom sa jednorožec obdivuje (Zrak), berie si *cukríky z misy* (Chuť), prijíma *veniec z kvetov* od služobníka, hrá na *organ* (Sluch);

jednorožec je atribútom *Justíny Paduánskej* a je vypožičaný od jej legendárnej menovkyne *Justíny z Antiochie*

www: toto najznámejšie fantastické zviera (pozri *monštrum*) popisujú už antickí autori, Ktésias(4.st.pr.Kr.), grécky historik a osobný lekár perzského kráľa Artarxerxa, a prírodovedec *Plínius St.* (†79); Ktésias tvrdil, že v Hindustánu žijú rýchle osly bielej farby s *purpurovou* hlavou, modrými očami a jedným trojfarebným rohom (porovnaj popis u Lurkera); ten je na špici červený, uprostred čierny a pri koreni biely; Plínius tento popis spresnil a píše o *konskom* trupe, *jelenej* hlave, *sloních* nohách a *kančom* chvostíku; európsky jednorožec bol väčšinou podobný *koze* s *levím* chvostom, jeho roh bol dlhý a špirálovite stočený; svetobežník Marco Polo (†1324) jednorožca opisuje ako tvora s prasacou hlavou a sloním telom a rohom namiesto nosa; Číňania považujú jednorožca zvaného *Ťin-Lin* (*Ki-Lin*) za jedno zo štyroch zvierat, ktoré prináša *šťastie*; Ťin-Lin má telo jeleňa, chvost *vola*, kopytá *koňa*; jeho roh je mäsitý a nie z rohoviny, jeho srst' hrá farbami; rovnako ako európsky jednorožec ani Ťin-Lin nikomu neublíži; dokonca ani nepodupe trávu; pokiaľ ho niekto zabije alebo nájde mŕtveho, je to nešťastné znamenie (pozri *nešťastie*); Ťin-Lin žije tisíc alebo dve tisíc rokov (pozri *symbolsy číselné*); jednorožec ako symbol *čistoty* sa stal *heraldickou figúrou* objavuje sa na *štítoch rytierov* (pozri *heraldický štít*); heraldický jednorožec je kôň so špirálovitým rohom, kozí briadkou, levím prípadne kravským chvostom a je párnokopytník; podľa niektorých prameňov dokáže jednorožec jedným bodnutím zabiť slona, väčšinou však býva považovaný za mierne a plaché zviera, ktoré je možné chytiť iba pomocou čistej *panny*; len k takej sa jednorožec priblíži, položí jej hlavu do lona a nechá sa poslušne odvieť; panna v tomto zmysle neznamená iba dievča bez sexuálnej skúsenosti, ale stredoveký súbor *cností*, ktorými musí panna - návnada oplývať (pozri *Cnosti a Neresti*); na jednorožcoch, nech už vyzerali akokoľvek, bol najzaujímavejší onen povestný *roh*, pre ktorý sú ešte dnes v Afrike vybíjané *nosorožce*; roh patril od čias Ktesiových k najvyhľadávanejším medikamentom (pozri *choroba*); rozomletý liečil bolesť brucha alebo *epilepsii* a zvyšoval odolnosť proti *jedom*; otrávené nápoje dokázal detekovať i v podobe *poháru*; jednorožec bol vždy vznešeným tvorom, ktorý symbolizoval *lásku* a *čistotu*; v Číne bol znamením *kráľov*; roku 1663 magdeburský purkmister a bádateľ Otto von Guericke uskutočnil prvú *paleontologickú* rekonštrukciu na svete; zostavil z nájdených kostí, pravdepodobne z mamuta a nosorožca práve jednorožca; v dobe, ktorá plnila apatiky pravými rohmi jednorožca (zvyčajne išlo o roh morského živočicha narvala), to nebolo nič nezvyčajné; na Guerickovom náčrtku jednorožcovi však chýbajú zadné nohy; podľa dnešných bádateľov k zrodu mýtického jednorožca prispeli *basreliéfy* perzských býkov, ktoré ich zobrazujú z profilu, čiže iba s jedným z dvoch rohov; pozri *bestiár*; *atribúty*, *symbolsy*, *alegérie a prirovnania*; *divý muž*

Biedermann: jednorožec bolo významné bájne zviera v antickej a stredovekej symbolike; jeho pôvod azda možno odvodiť od gréckeho historika Ktésia (asi 400pr.Kr.), ktorý spomína akési divé zviera s rohom, ktorý má vraj liečivé účinky; pravdepodobne tu ide o nesprávne pochopený opis *nosorožca* indického; dobytkári dokážu jednorožého *býka* umelo vyrobiť operatívnu cestou tým, že teľaťu pretiahnu obe miesta nasadzovania rohov do miesta doprostred čela; roh jednorožca má často *falický* význam a prášok z neho sa cení ako prostriedok na posilnenie *potencie*; kresťanská *ikonografia* neskôr umiestňovala roh na čelo zvieraťa, kde je sídlo rozumu, čím sa zduchovňoval pôvodný sexuálny význam; jednorožec sa tak stáva naopak symbolom *čistoty* a sily (pozri *cnosti*; *Cnosti a Neresti*); ako ukazujú stredoveké *miniatury* a *tapisérie*, možno ho uloviť iba pomocou nedotknutej panny, do lona ktorej sa dôverčivo schúli; takéto zobrazenia pripomínajú počatie *Ježiša Krista Pannou Máriou*, ako aj neskoršie ukrižovanie Spasiteľa; *archanjel Gabriel*, zvestovateľ *narodenia Pána*, sa niekedy zobrazuje ako poľovník, ktorý vzácneho jednorožca s pomocou poľovníckych psov, pomenovaných *Viera*, *Láska* a *Nádej*, alebo podľa hlavných cností (pozri *cnosti kardinálne*) Pravda, Spravodlivosť, Mier a Milosrdenstvo; Mária sa pritom nachádza v uzavretej záhrade (pozri *hortus conclusus*) alebo v ružovom kroví; symbolický význam jednorožca v kresťanstve vychádza z antických bájí a z ranokresťanských textov pobožností, ktoré sa neskôr v ozdobnejšej forme zjavili v stredovekých knihách o zvieratách, *bestiároch*; často sa tu spomína údajná schopnosť *rohu jednorožca* zlikvidovať jed alebo v podobe prášku urýchliť hojenie rán; Európa verila v existenciu jednorožca až do 17.st., preto na šľachtických dvoroch rohom jednorožca overovali neškodnosť potravy; v skutočnosti išlo o dlhý vyčnievajúci predný zub samca narvala morského (*Monodon Monodon*), morského cicavca z čeľade kytovcov, žijúceho v severnom Atlantiku pri Islande a Grónsku, ktoré sa často vystavovali v renesančných *kabinetoch kuriozít*, alebo v lekárnach; v ranokresťanskom spise *Physiologus* sa o účinku rohu píše: „Kým sa iné zvery prídu napojiť, vyplazi sa z trávy *had* a vypustí do vody svoj *jed*; Zver

však vie, že vo vode je jed a neodváži sa napiť. Čaká na jednorožca. Ten hneď ako vojde do vody, urobí svojím rohom znamenie kríža. Týmto zničí účinok jedu. Až potom, keď sa napije jednorožec, urobí tak i ostatní.“; tu sa jasne ukazuje viera vázračnú silu jednorožca; mimochodom v stredovekej zbierke noviel *Gesta Romanorum* (Príbehy rímske) preberá úlohu jednorožca *slon*; vystupuje tu kráľ, ktorý ho chcel uloviť a rozkázal preto dvom krásnym pannám, aby ho zlákali vábivými piesňami; tak sa aj stalo; len čo slon zaspal v lone jednej z nich, druhá ho zabila mečom; v jeho krvi si potom kráľ zafarbil rúcho (pozri *dielo literárne*); nie je jasné, aké zviera sa v hebrejskej Biblii označuje výrazom re'em; možno tu ide o divého býka; v gréckych prekladoch Biblie (pozri *Septuaginta*) sa uvádza výraz monoceros, čo znamená jednorožec; naše preklady používajú výraz *byvol* alebo *divý býk*, napr. Žalm (22,21 alebo 22,22): „Zachráň ma z tlamy leva a z rohov byvolov (alebo „divých býkov“)“; čínsky jednorožec (*čchi-lin*) sa len veľmi málo ponáša na jednorožca, ako ho poznáme v Európe; najčastejšie má podobu jeleňovitého tvora s farebnou srstou, volským chvostom a so svetlo-škrvňitým rohom na čele; symbolizuje dobrotnosť, *šťastie* a predovšetkým požehnanie *deťmi* (hlavne synmi); vzťah panna a jednorožec v stredovekom kresťanstve pripomína v Číne znázornenie dobrotnivej bohyne *Kuan-jin* tróniacej na ležiacom jednorožcovi; v *alchymii* symbolizuje jednorožec praesenciu mercurius (mercurius = ortuť), ktorá sa spája so sýrnym levom (sulphur = síra); ortuť a síra sú v symbolickej *alchymistickej* reči dve praesencie alebo elementy v zmysle duálneho systému (pozri *dualizmus*) do vyššej hodnoty; v *heraldike* sa jednorožec znázorňuje ako kôň s hrivou a s dlhým skrúteným rohom na čele; len zriedka vystupuje v *erboch*; častejšie sa vyskytuje ako nosič *štítu* spolu s *levmi* (Veľká Británia)

Becker: často má *bielu farbu* a podobu *capa*, *osla*, *nosorožca*, *býka* alebo (predovšetkým neskoršie obecné) *koňa* s jedným rohom (pozri *roh jednorožca*); tento roh môže byť pokladaný za falický dymbol (pozri *falos*), nakoľko však vyrastá z čela, „sídla ducha“, je zároveň symbolom sublimácie sexuálnych síl; preto sa mohol stať symbolom panenskej *čistoty*; priamy a hroťitý, často špirálovito vinutý roh je okrem toho symbolom čistej sily, ktorou je porazený *Ahriman*, v *zoroastrizme* zosobnenie princípu *zla*, odporca *Ahura Mazdu*, stelesnenia *dobra*; v Číne jednorožec stelesňoval obraz *vládárskych cností*; kresťanstvo ho pozná ako symbol *sily* (pozri *symbols odvahy, sily a vytrvalosti*)

Lurker: o podobe jednorožca kolovali rôzne predstavy, podľa nich vyzeral ako *cap*, *nosorožec*, *kôň* s rohom alebo *gazela*; predkresťanské stopy vedú do Prednej Indie, kde sa jednorožec objavuje už v zbierke *hymnov* a zaklínadiel Atharvavéd; po morským jednorožcom si Indovia predstavovali rybu, na ktorej roh si priviazal praotec *Manu* svoju loď a dal sa tak zachrániť pred *potopou*; v iránskej tradícii jednorožec symbolizuje moc, ktorá zničí panstvo *zla*; čaše vyrobené zo zvieračieho rohu pokladali v antike za obranné prostriedky proti chorobám a jedu (pozri *apotropejský*); vďaka nepresnému prekladu sa meno jednorožca dostalo do Biblie; hebrejské slovo re'em znamená druh divokého *byvola*; *Septuaginta* ho na niektorých miestach preložila ako monokeros a *Vulgáta* ako unikornis, čiže jednorožec; *cirkevní otcovia* uviedli jednorožca do kresťanskej symboliky (pozri *kresťanské symboly, alegórie a atribúty*); *Origenes* zrovnáva jeden jeho roh so svetovou mocou Krista, ktorý „rovný jednorožcovi, bude vládnuť nad všetkými kráľovstvami“; ako symbol čistoty a cudnosti sa jednorožec stal *maríanskym symbolom*; svojím rohom vyčistí jednorožec vodu otrávenú hadom a je tak ukazovateľom ku Kristovi, ktorý vykupuje svet z hriechov; na biskupských *barlách* 11.-12.st. je možné jednorožca chápať ako symbol Krista

Hall: rad scén panny a jednorožca bol vykladaný ako alegória *piatich zmyslov*

Heinz-Mohr: okolo r.400pr.Kr. podáva Ktesias správu o existencii bieleho, oslovi podobného koňa s hojivým rohom, ktorý je divý a môže byť chytený iba pannou; Plínius mu pripísal trup žrebca, hlavu jeleňa, nohy slona, rypák diviaka a zo stredu čela čnejúci dva lakte dlhý čierny roh (pozri *roh jednorožca*), pod ktorým je vraj osadený *rubín* (porovnaj popis vo *www*), ktorý hojí všetky rany, ak sú ním potrené; tiež srdce tohto zvieraťa podľa Plínia bolo liekom; od tých čias je jednorožec tiež symbolom lekárnictva (pozri *lekári a lekárnici*); v Alexandrovom románe rovnako ako v *Physiologu* je farbisto popísaný lov na jednorožca, ktorý obšírne pre vyprával *Izidor zo Sevilly* a ktoré neskoršie prevzalo mnoho stredovekých *bestiárov*; toto líčenie čoskoro preniklo do kresťanskej symboliky (pozri *kresťanské symboly, alegórie a atribúty*); jednorožec oplýva nesmiernou silou a je možné ho lapiť iba lešťou; do miest, kde sa jednorožec zdržiava sa privedie *panna*; ako náhle jednorožec pannu zočí, položí jej pokojne hlavu do lona, zaspí a môže byť ľahko

premožený; tak sa jednorožec stal symbolom *čistoty*; výjav, keď *archanjel Gabriel* loví jednorožca je obrazom nepoškvrneného počatia *Jezuliatka* (pozri *Zvestovanie ako hon na jednorožca*); na ranokresťanských zobrazeniach kľáči jednorožec pred Kristovým krížom, tak ako skôr na asýrskych *vlysoch* vzdával v pokľaku úctu *Slnku* (pozri *Kristus Sol invictus*); jednorožec sa tiež stal symbolom kráľovskej súdnej právomoci (pozri *súd*), pretože svojím rohom hubí vinníkov

-vrcholný, neskorogotický variant Márie s jednorožcom sa nazýva *Zvestovanie ako lov na jednorožca*; zobrazuje zatvorenú bránu záhrady, pred ktorou stojí archanjel Gabriel a fúka na lesný roh; v ruke drží vôdzku, na ktorej sú priviazané štyri psy, zosobňujúce Máriine cnosti, alebo cnosti, ktoré sprevádzajú príchod Krista na zem (*Pravda/Veritas, Pokoj/Pax, Spravodlivosť/Iustitia, Milosrdenstvo/Misericordia*); ich latinské názvy sa často nachádzajú na *nadpisových páskach*; jednorožec hľadá útočisko na prsiach Panny Márie, kladie si hlavu do jej lona, v ktorom sa dôverčivo chýli; takéto zobrazenia pripomínajú nepoškvrnené počatie Ježiša Krista Pannou Máriou; po *Tridentskom koncile* v polovine 16.st. nebol námet Zvestovanie ako lov na jednorožca odporúčaný cirkevnými autoritami; tento postoj zrejme vyvolali *erotické* podtóny, ktoré námet nadobúdali vo svetskom dvorskom umení (francúzske *tapisérie* zvyčajne tkané pri príležitosti zásnub, dosky talianskych cassoni, svadobných truhlíc neviest); tieto svetské varianty *námetu* nezakryto vyjadrovali ženskú moc nad mužským živlom a ľubostné ľsti, ku ktorým sa ženy uchýľujú, aby dosiahli svoj cieľ, mužovu lásku; časom sa námet Zvestovanie ako lov na jednorožca celkom vytratil z kresťanského umenia

-padovský sochár Giovanni Mária Falconetto v roku 1514 vytvoril fresku *Lov na jednorožca*; do kompozície začlenil z vonkajšej strany záhrady archanjela Zvestovateľa a z druhej strany bojovníka s latinským nápisom *Descendit sinut pluvia in vellus* (Zostupujúci dážď sa dostáva záhybmi do rúcha), ktorý jemne navodzuje antický príbeh s *Danae*, oplodnenej *Diom* v podobe *zlatého dážďa*; celý výjav preplnil vežami a antikizujúcimi stavbami; jeho dielo predstavuje vrchol mariánskeho typu *Hortus conclusus*

Wensleydalová: mytológovia sa snažia vysvetliť, prečo má jednorožec také vysoké miesto v ľudskej fantázii; nepochybne sa na tom podieľa jeho krása a pôvab; stal sa symbolom *čistoty* a to vďaka bielemu zafarbeniu tela, spojeniu s *panenstvom* a antitoxickým účinkom jeho rohu; podľa niektorých učencov jeho výnimočnosť spočíva v jeho archetypálnom kontraste (pozri *archetyp*): hoci je od prírody divý a neskrotný, pri svojich mláďatách a v prítomnosti *panien* je pokojný a mierumilovný; veľa z toho, čo vieme o jednorožcoch a ich zvykoch pochádza z antických a stredovekých zdrojov; najbežnejšou formou je klasický jednorožec *Equus monoceros* v podobe koňa, ale mnohí opisujú oveľa menší variant s telom podobným; v starovekej *Indii* je spomínaný rohatý *osol* *Equus assinoceros*; oba druhy *equus* (kôň) sa mohli páriť s koňmi a somármi a tak vznikli sterilné krížence ako sú *muly*; jednorožce boli údajne veľmi priberčivé vo výbere partnerov, žili samotársky, so svojimi partnermi sa stretávali iba počas jarného párenia a samozrejme boli *monogamné*; vyznačovali sa nežným správaním voči sebe a jemné boli najmä k svojim mláďatám; na *Ďalekom Východe*, v *Číne* a *Japonsku*, majú svoje vlastné druhy jednorožca, *Čchi-Lina* alebo *Ki-rina*, silnejšie, no nežnejšie zvieratá než je euroázijský jednorožec;

bez ohľadu na druh jednorožca (*kôň, koza, osol*) rozlišovacím znakom bol rovný roh so špirálovitým jarčekom, vyčnievajúcim zo stredu čela; má dĺžku asi 45cm a je zvyčajne pestrofarebný, biely pri základni, čierny v strede a karmínový na špičke, ale môže byť celý čierny alebo bledohnedý (pozri *roh jednorožca*); indický jednorožec, ktorého v 5.st.pr.Kr. (?) pozoroval grécky historik Ktésias, bol pestrejšie sfarbený, mal purpurovú hlavu a tmavomodré oči; *Plínius Starší* citoval ranogréckeho vyslanca v Indii Megastena, ktorý opisoval krásny exemplár s nádherným čiernym rohom, dlhým takmer meter; bylinožravé jednorožce boli mierumilovné zvieratá, ak ich nechali žiť, ale v boji s dravcami prejavovali silu a zúrivosť; dávny boj medzi *levom* a jednorožcom je zobrazený na *erbe* britskej kráľovskej rodiny, kde štít podopiera anglický lev a škótsky jednorožec; roh jednorožca sa údajne skladá z nie celkom známeho *materiálu*, je pevnejší ako ktorákoľvek iná organická látka a je to nesmierne účinný protijed; v *stredoveku* sa hovorilo, že vie očistiť celé rieky alebo jazerá len tým, že ponorí do vody svoj roh; rohy si ako protijed cenili ešte v 18.st.; roku 1641 si inventár londýnskeho Toweru cenil roh jednorožca na 40tis.libier, čo by dnes predstavovalo milión libier; ľudia, ktorí si roh kúpili ako protijed, mali veľký problém s overením jeho pravosti; anglický kráľ Jakub I. (†1625) skúšal údajný roh jednorožca tak, že ho pomlel a zmiešal s *jedom*; potom prinútil sluhu, aby túto zmes ochutnal; jeho smrť bola dôkazom, že roh bol falošný; existovali však menej kruté a nebezpečné spôsoby, ako

zistiť pravosť rohu; jedným z mála spôsobov bolo, keď sa okolo neho omotal *hodváb*, horúce uhlie ho nespálilo; mnohí stredovekí autori videli v jednorožcovi živú alegóriu života *Ježiša Krista*; jeho jediný roh predstavoval jednotu Otca a Syna, lov na jednorožca bol symbolickým opakovaním Kristovho narodenia a zajatia, v tom, ako sa jednorožec chová k panne, videli Kristovo zrieknutie sa svojho božstva, aby sa cez *Pannu Máriu* stal človekom, a smrť jednorožca im pripomínala Kristovo sebaobetovanie; tento mocný symbolizmus zmenil rohy jednorožca na posvätné *relikvie*; v katedrále St.-Denis v *Paríži*, vo Westminsterском opátstve v *Londýne* a v Chráme sv. Marka v *Benátkach* majú cenné rohy jednorožca, zatiaľ čo králi a šľachtici vsádzali svoje vzácne *trofeje* do striebra, aby sa z nich stali prepracované ozdoby stola pri slávnostných hostinách

-jednorožec sa objavuje aj v príbehoch o cestách námorníka *Sindibáda*, kde vystupuje pod menom *karkadann*

pozri *Zvestovanie ako hon na jednorožca, Lov na jednorožca*

<http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/3231818574/in/photostream/>

<http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/3230964521/in/photostream/>

<http://www.art->

[wallpaper.com/7698/Duvet+Jean/The+unicorn+is+caught?Width=1600&Height=1200](http://www.wallpaper.com/7698/Duvet+Jean/The+unicorn+is+caught?Width=1600&Height=1200)

<http://de.wikipedia.org/wiki/Millefleurs>

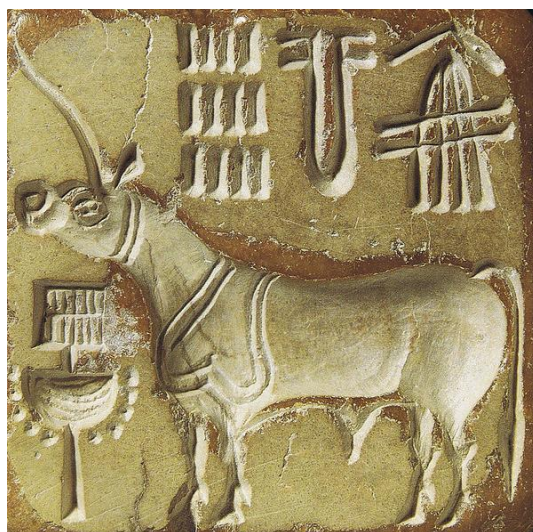
<http://en.wikipedia.org/wiki/Tapestry>

<http://es.wikipedia.org/wiki/Tapiz>

<http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/8458859840/in/photostream/>

<http://bestiary.ca/beasts/beastgallery140.htm>

<http://bestiary.ca/manuscripts/manugallery1085.htm>

Jednorožec (harapská kultúra, Nindowari Damba, Kamerun, 2300-2000 pr.Kr.)

Jednorožec (harapská kultúra, Mohendžo-Daro, Pakistan, 3.-2.tis.pr.Kr.)

Krotenie alebo zabíjanie jednorožcov (keltský kotlík z Gundestrupu, 2.-1.st.pr.Kr.)

Jednorožec a lev (Žaltár kráľovnej Mary, zač. 14.st.)

Rytier zabíja jednorožca spiaceho na kolenách panny (stredoveký bestiár)

Jednorožec (Aberdenský bestiár, 12.st.)

Dva medvede bojujú s jednorožcom (Britská knižnica, Royal MS 10 E. iv, Folio 157r)

Moretto da Brescia: Svätá Justína s jednorožcom (1530)

A. Dürer: Únos Proserpiny na jednorožcovi (lept, 1516)

J. Duvet: Jednorožec napáda lovcov (rytina, 1545-1560)

J. Duvet: Jednorožec ťahá triumfálny voz (rytina, 1545-1560)

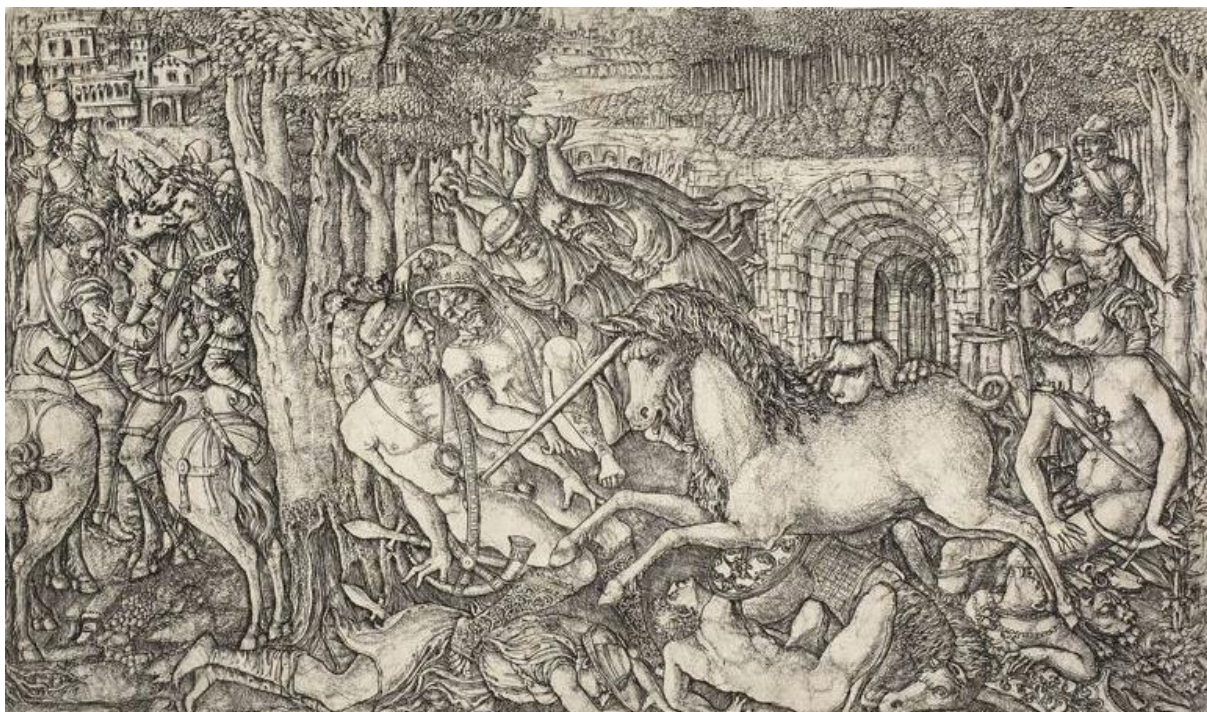
J. Duvet: Chytenie jednorožca (rytina, 1545-1560)

J. Duvet: Zvieratá čakajú na vyčistenie vody rohom jednorožca (rytina, 1545-1560)

J. Duvet: Sprievod s jednorožcom (rytina, 1545-1560)

J. Duvet: Kráľ prenasledovaný jednorožcom (rytina, 1540-1550)

H. Aldegrever: Triumf Chastitas (rytina, 16.st.)

A. Veneziano: Alegória Castitas s jednorožcom (1515)

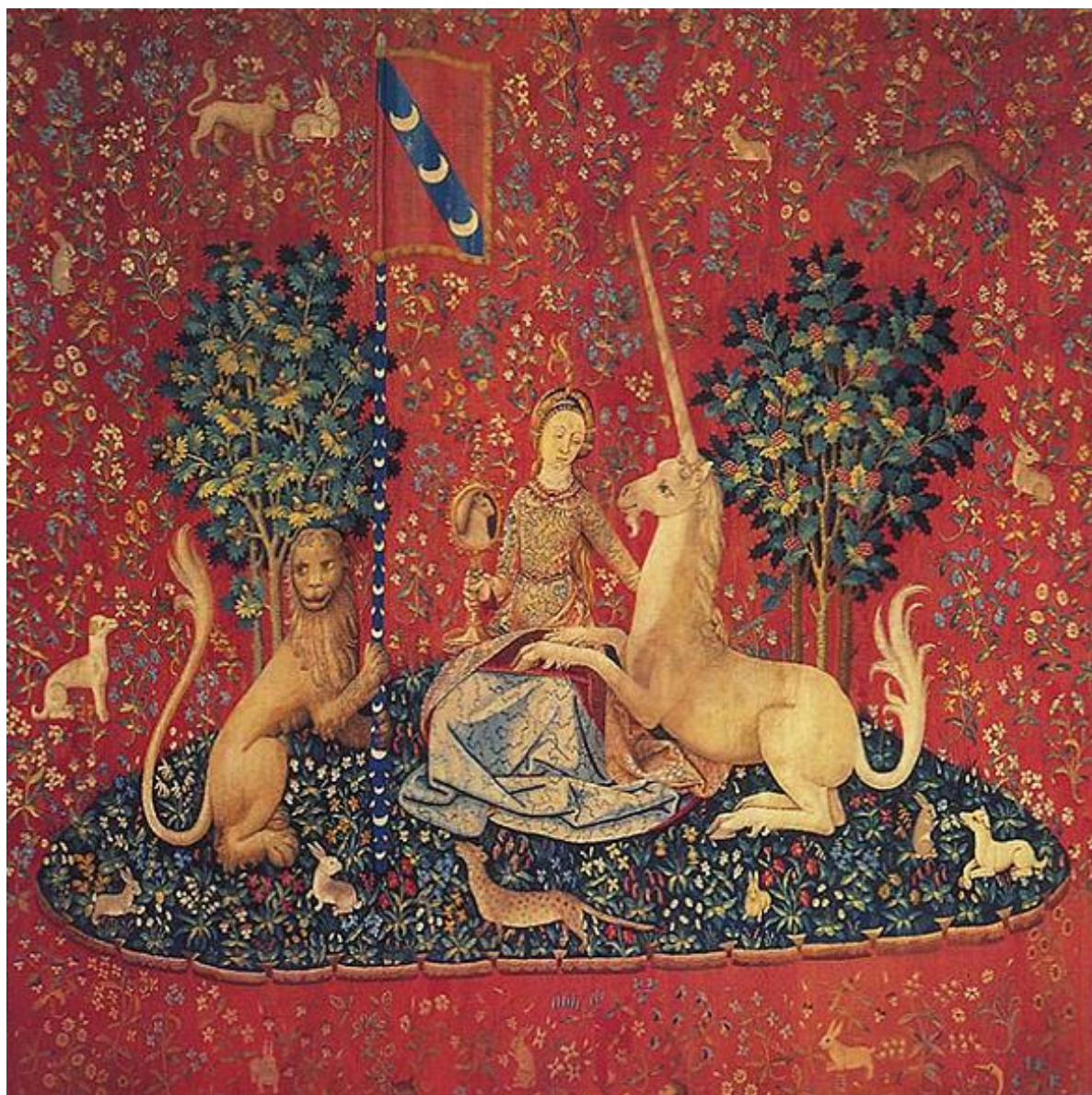
G. Salmon: Jednorožec (drevoryt, ilustrácia z Les Menus propos, drevoryt, 1521)

Autor neuvedený: Jednorožec v zajatí (tapiséria, 1495-1505)

Autor neuvedený: Dáma a jednorožec (tapiséria, -)

Autor neuvedený: Dáma a jednorožec (flámska tapiséria, 1484-1500)

Autor neuvodený: Dáma a jednorožec (tapiséria, -)

Neznámy umelec: Lov na jednorožca ako alegória umučenia (tapiséria, 1495-1505)

Autor neuvedený: Dáma a jednorožec (tapiséria, 1500)

Autor neuvedený: Lov na jednorožca ako alegória umučenia

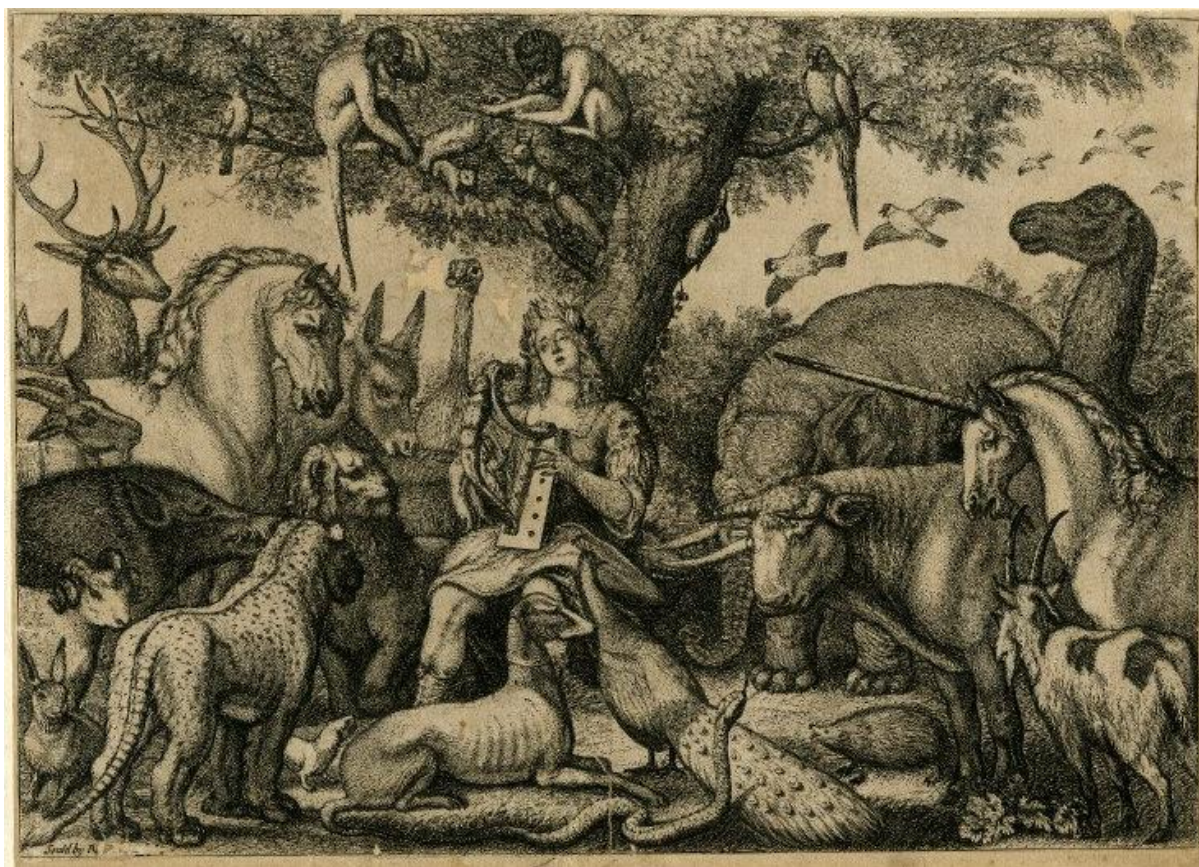
Domenichino: Jednorožec (1602)

M. Burgess (rytec) podľa J. B. Medina: Rafael nabáda k trpezlivosti (ilustrácia k Miltonovmu Stratenému raju, 1688)

Jednorožci (drevoryt z *Historia animalium* od Conrada Gesnera, 17.st.)

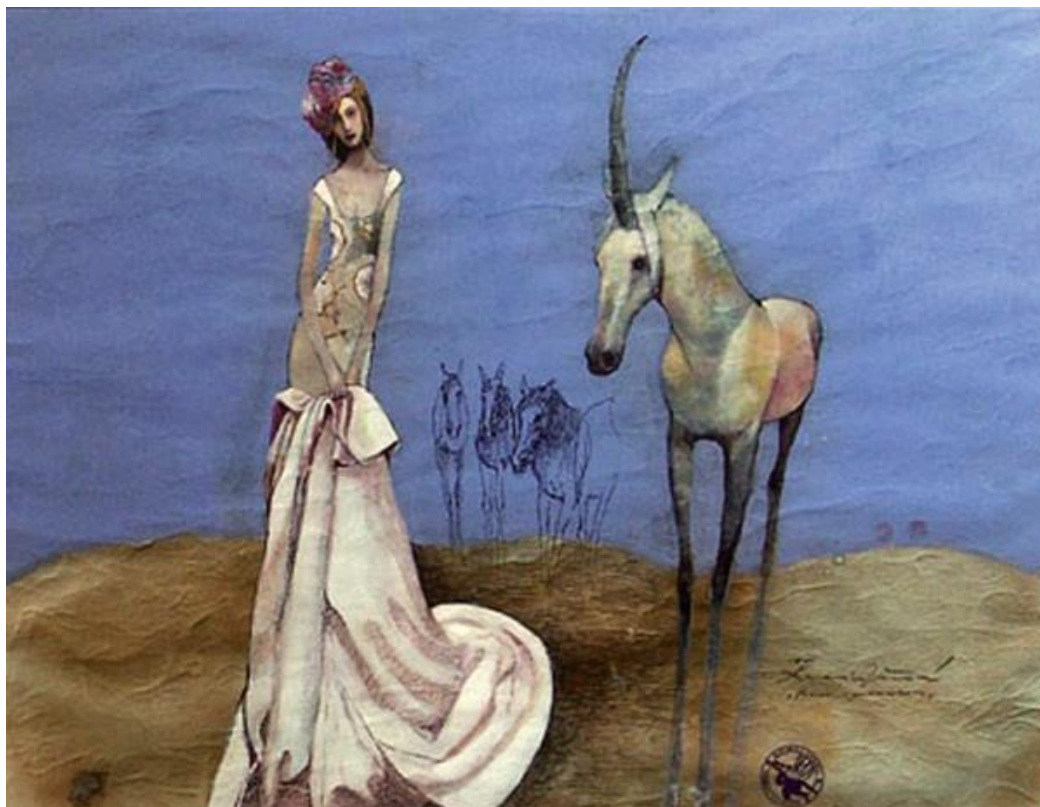
R. Gaywood: Jednorožec, Orfeus a zvieratá (rytina, 1650-1670)

Jednorožec (galionová figúra z čeleňa fregaty, 1824)

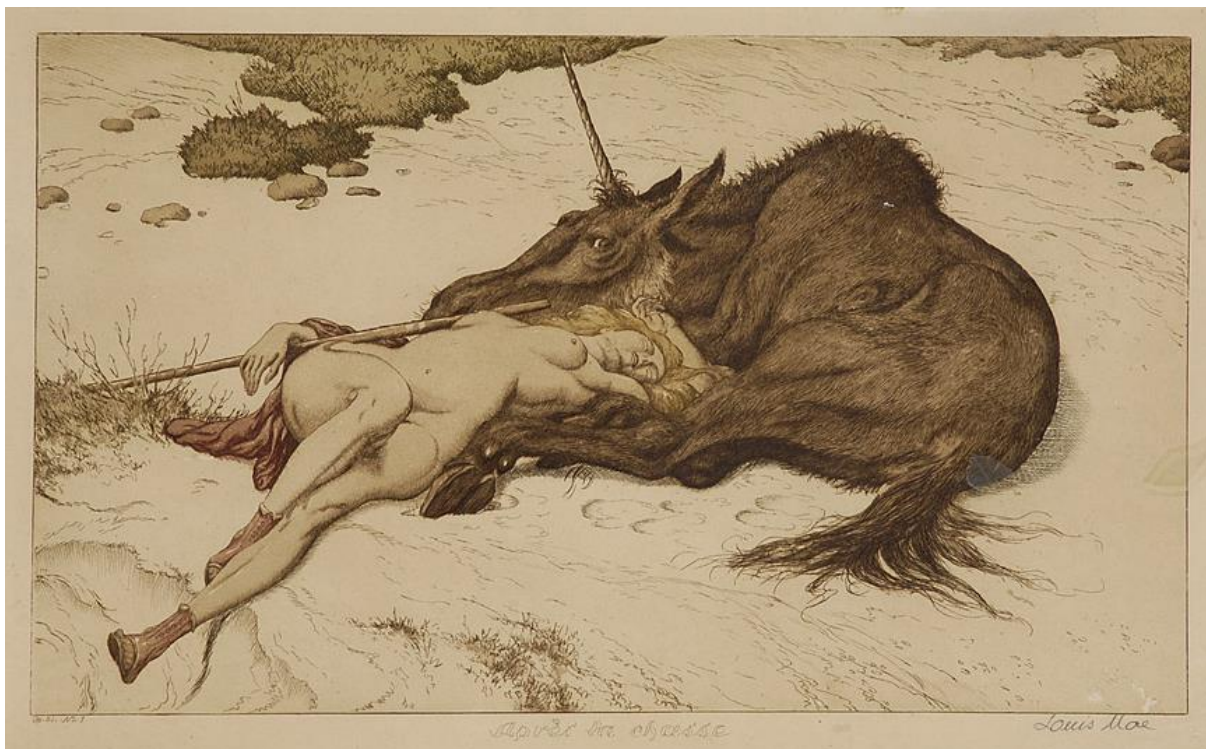
Hans Thoma: Ex libris

K. Vavrová:

A. Holzer: Jednorožec (z cyklu Noe, sieťotlač, 1975)

L. Moe: Po poľovačke

jednorožec ružový - *Neviditeľný ružový jednorožec*
jednota - pozri *liktorský zväzok*, *Svätoplukove prúty*

T. van Thulden: Jednota a spravodlivosť (17.st.)

Jednota bratrská - reformačná cirkev založená 1457 v Kunvalde v *Čechách*; ideológia vychádzala z učenia Petra Chelčického (prísna mravná kázeň, dobrovoľná chudoba, neodporovanie zlu; pozri *táboriti*); po porážke českého stavovského povstania 1620 prenasledovaná, v Čechách prakticky zlikvidovaná (myšlienky udržiavané v emigrácii a doma v prísnej ilegalite); obnovená v 19.st.; príslušníci cirkvi: *českí bratia*; pozri *kancionál*, *kancionál Šamotulský* a *Ivančický*, *Bible kralická*; *knihťlač*; *reformácia*, *protestantizmus*; *Komenský*

Jednota výtvarných umelcov - združenie vzniknuté poč.1849, osamostatnením od Slovanskej lipy; v opozícii proti *Krasoumnej jednote*; dôraz na národnostné ciele, samosprávu umelcov (J. Navrátil, Helich, Horčíčka, J. Mánes, A. Lhota, J. Kroupa); zanikla 1856; pozri *skupina*

Jednota výtvarných umelcov (JUV) - spolok výtvarných umelcov vzniknutý po odchode z výtvarného odboru *Umeleckej besedy* r. 1898 (J. V. Myslbek, Amort, Fiala, Hynais, Klouček, Liška); pozri *skupina*

jednovrstvové sgrafito - sgrafito jednovrstvové

Jeffte/Jiftách - hebr. יפתח / Jiftah; gréc. Ιεφθάε; lat. Iephthe; biblická postava z *Knihy sudcov* (11-12); Izraelita z pokolenia *Manasse* a neviestky; nevlastní bratia ho vyhodila z domu, a tak utiekol do krajiny Tob, kde sa zhromaždili okolo seba skupinu a žil lúpežným spôsobom; keď Ammonovci ohrozili *Izraelitov*, ľudia sa zhromaždili v galilejskej Micpe a zvolili si ho za sudcu; pokúšal sa vyjednávať s nepriateľom, ktoré však doteraz neprinieslo žiadne výsledky; Jefte po zložení sľubu Bohu Jahve (že mu vydá do rúk toho, kto prvý vyjde z domu pri jeho návrate z bitky) išiel do bitky proti Ammonovcom a porazil ich; z domu vyšla jeho jediná dcéra a bola obetovaná; predtým si vyprosila lehotu dva mesiace, aby sa mohla rozlúčiť s družkami; Jefte bol sudcom na obdobie šiestich rokov až do svojej smrti

<http://pl.wikipedia.org/wiki/Jefte>

J. Savery I: Krajina s príbehom Jeffteho a jeho dcéry (1580-1589)

G. de Jode podľa H. Bola: Jefte ide do vojny (rytina zo série Príbeh Jefte, 1570)

G. de Jode podľa H. Bola: Jefte pozdravovaný svojou dcérou (rytina zo série Príbeh Jefte, 1570)

G. de Jode podľa H. Bola: Jeffteho dcéra smúti za svojím panenstvom (rytina zo série Príbeh Jefte, 1570)

G. de Jode podľa H. Bola: Jefeťte obetuje svoju dcéru (rytina zo série Príbeh Jefeťte, 1570)

N. Ryckemans podľa P. de Jode I: Jephthah obetuje svoju dcéru (rytina, 1625-1630)

Jefte a jeho dcéra (grafický list z Philips Medhurst Bible)

Caspar Luyken: Jefte a jeho dcéra (grafický list z Philips Medhurst Bible; 17.st.)

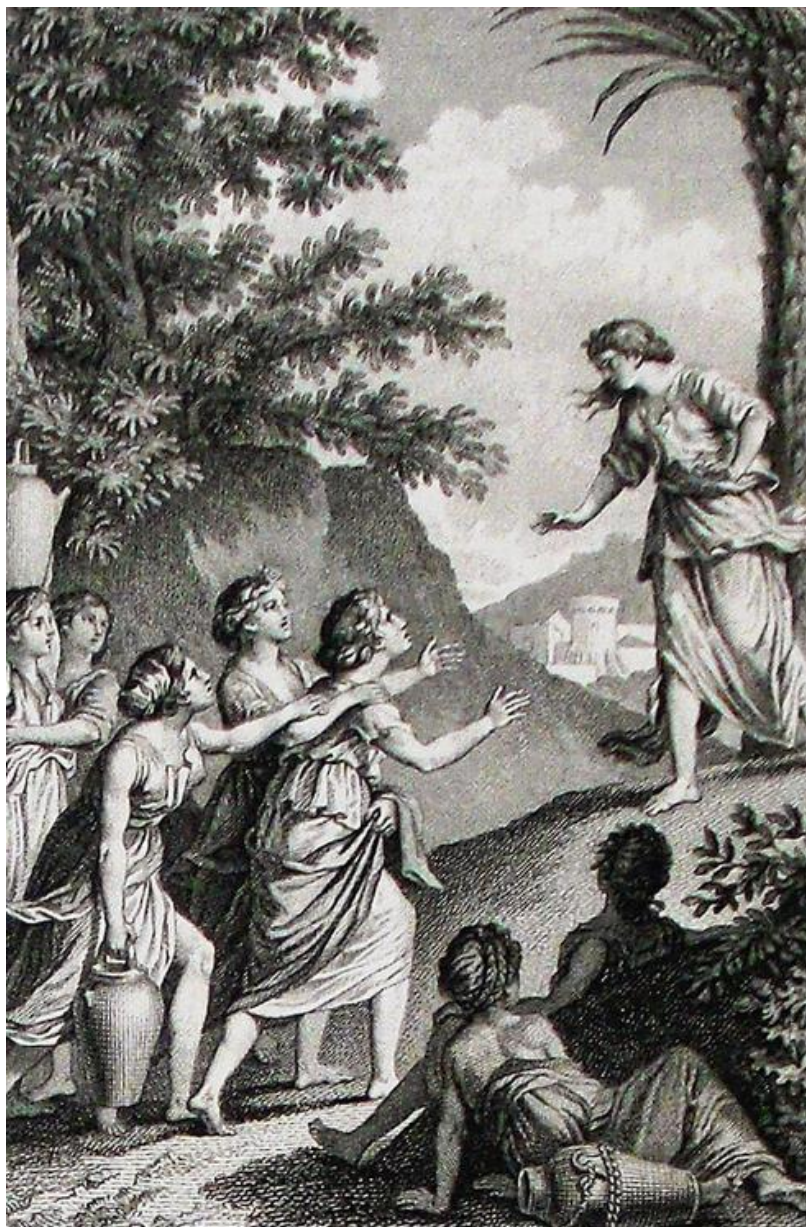
Jefte a jeho dcéra (grafický list z Philips Medhurst Bible)

Jefte a jeho dcéra (grafický list z Philips Medhurst Bible)

Jefte a jeho dcéra (grafický list z Philips Medhurst Bible)

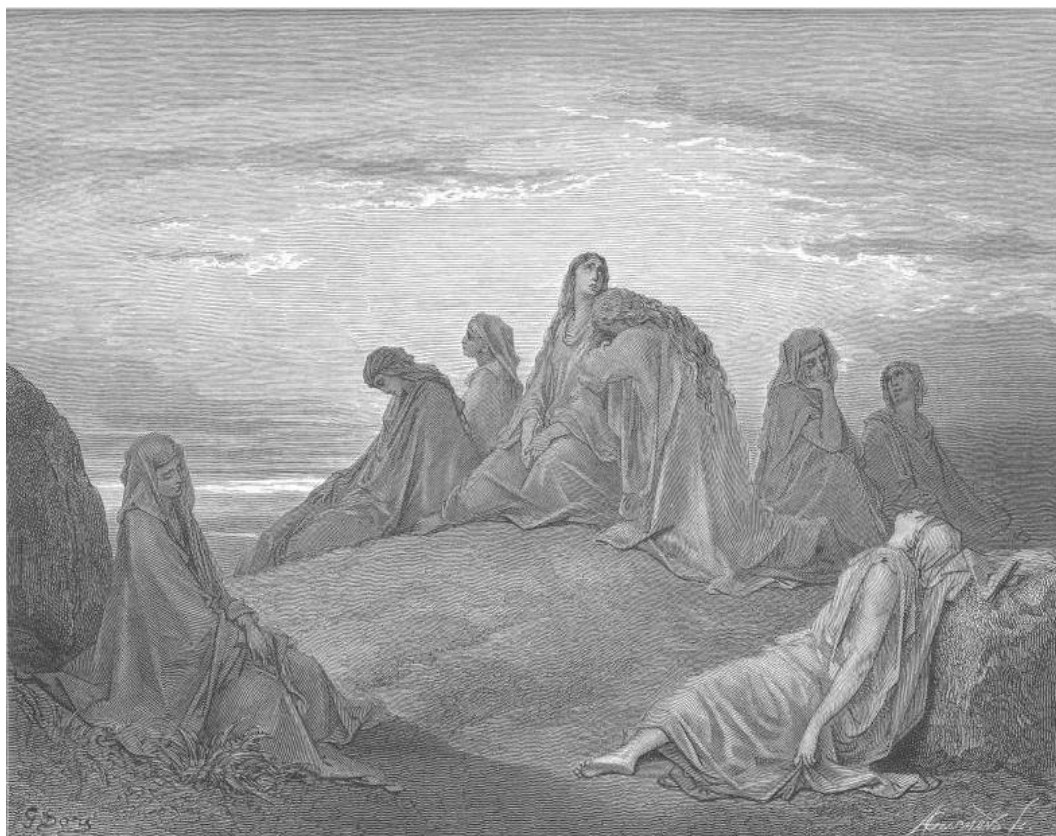
Jefteho dcéra odchádza do hôr (grafický list z Philips Medhurst Bible)

H. Francken III: Jefte a jeho dcéra (1661)

D. van Delen: Architektonické capriccio s Jeftem a jeho dcérou (architektonická maľba, 1633)

G. Doré: Jeffteho dcéra a jej spoločníčky (drevoryt, 1866)